

УДК 338

**СТАН ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ****Годована І. П., Костюк Г. В.**

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті розглянуто стан проблеми поводження відходами в Україні, зарубіжний та український досвід використання методів поводження з відходами, етапи реформування системи поводження з відходами.

Ключові слова: відходи, сортування, управління відходами, переробка відходів, поводження з відходами

Одним з напрямків становлення екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку України є управління відходами. Традиційне поводження з відходами, засноване на їх складуванні, похованні і спалюванні, є неефективним в силу інтенсивного забруднення навколишнього середовища. Виникає необхідність розвитку системи управління відходами на основі довгострокових пріоритетів, а саме екологічної безпеки та ресурсозбереження. Проблемі відходів присвячено безліч робіт вітчизняних і зарубіжних вчених, які досліджують загальнотеоретичні та науково-методичні положення економічної ефективності переробки відходів, основи організаційно-економічного механізму управління вторинними ресурсами, різні аспекти мотивації суб'єктів господарювання.

Постановка завдання

На сьогоднішній день недостатньо розроблені наукові основи формування системи управління відходами на основі зазначених вище довгострокових пріоритетів, що й актуалізує тематику даного дослідження. Дослідження причин неефективності існуючої системи управління відходами в Україні, а також визначення стратегічних напрямків розвитку зазначеної системи і складових її організаційно-економічного механізму.

Об'єкт та методи дослідження

Теоретичні і практичні аспекти поводження з відходами розкрито в роботах таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як О. Бент, Л. Белашов, С. Харічков, З. Бройде, І. Дрозд, В. Коломієць, О. Губанова, О. Боднар, В. Винниченко, І. Корінько, Г. Доусон, О. Череп, Н. Матушевська [1]. Зокрема, Н. Матушевська зазначала, що

проблема збільшення та накопичення кількості твердих побутових відходів (ТПВ) гостро стоїть перед більшістю країн світу.

Поводження з відходами в Україні регулюють цілий ряд нормативно-правових документів, серед яких більше десяти законів, сотні нормативних актів на рівні Кабінету міністрів і регулятивних документів інших відомств. Основним нормативно-правовим актом є Закон України «Про відходи». В основному він забезпечує базовий рівень правового регулювання проблем поводження з відходами. Закон постійно удосконалюють, зокрема, суттєві зміни були внесені у 2012р. Вони стосуються уточнення визначення поняття «відходи», тлумачення деяких інших термінів, посилення відповідальності за правопорушення у сфері поводження з відходами, а також врегулювання діяльності:

- ✓ щодо використаної тари і упаковки згідно з європейською директивою «Про тару і упаковку»;
- ✓ ввезення в Україну відходів з метою їх зберігання і захоронення;
- ✓ поводження з побутовими відходами (ст. 5-1), відходами тваринного походження (ст. 31-2) та ін.

Останні зміни до Закону України про відходи були в 2012 році та стосувалися деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні [2].

Результати дослідження та їх обговорення

В Україні щороку накопичується від 700 млн. до мільярда тон промислових і побутових відходів. На сьогоднішній день загальний обсяг накопичених відходів на території країни досягає 28 млрд. т., розрахунку на 1 км загальної площі припадає близько 46 тис. т. Через об'єм накопичених в Україні відходів її можна віднести до однієї з найбільш техногенно-навантажених країн світу [3].

Екологічна ситуація, що сьогодні склалася в Україні, особливо в таких індустріально розвинених областях, як Київська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, пов'язана з відходами промислового і побутового походження, викликає тривогу і вимагає термінових і цілеспрямованих дій щодо її вирішення. Певні кроки в напрямі зменшення кількості побутових відходів розробляються, проте вони не відповідають масштабам проблеми [4]. Наприклад, «полігон № 5» на околиці Києва ніяк не схожий на місце для захоронення відходів. Це колишня балка, а точніше природний розлом, куди скидали відходи. У минулому його не раз закривали для

локалізації нагромадженого фільтрату, але нині об'єкт реально загрожує існуванню сіл Креничі, Підгірці та Лісники. У селах, розташованих поблизу, протягом п'яти років реєструють збільшення кількості специфічних інфекційних захворювань, зокрема, спалахи вірусного гепатиту [5].

В умовах виснаження світових сировинних ресурсів Україна нерационально як з економічної, так і з екологічної точки зору ховати під землю готову сировину, придатну до повторного використання. Головною проблемою використання цієї сировини стає його вилучення зі сміттевої маси, оскільки в суміші вона майже непридатна для переробки. Тому разом з удосконаленням систем технічного сортування побутових відходів, яка на спеціальних фабриках цілком поєднується з ручним сортуванням, у системі управління відходами пріоритет надається роздільному збиранню відходів. Україні слід враховувати зарубіжний досвід. Однак, уникаючи копіювання, треба створити та розвивати власну систему поводження з відходами, до якої залучити державні та комунальні служби, до відома яких належать питання відходів, та чітко розмежувати відповідальність. Головним учасником будь-яких програм поводження з побутовими відходами має бути населення. Саме його активна участь є запорукою успішної діяльності в одних країнах, тоді як байдужість зводить нанівець зусилля в інших. Робота з населенням вимагає і найбільших витрат [6]. Досвід впровадження системи роздільного збирання відходів у п'яти нових федеральних землях Німеччини засвідчив, що на виховання населення, включаючи навчальну роботу в дитячих садках, школах, професійних і вищих навчальних закладах, пропаганду необхідності роздільного збирання відходів у засобах масової інформації, було витрачено набагато більше засобів, ніж на створення системи (чіткої структури), здатної ефективно поводитися з відходами та на вирішення технічних проблем - впровадження ефективних технологій переробки відходів. Порівнюючи зарубіжний досвід з реальною ситуацією в Україні, можна стверджувати, що в цивілізованому світі всі підприємства, які виробляють продукцію в упаковці, приймають і утилізують використану упаковку, сплачують внески за роздільне збирання й утилізацію іншим організаціям, які взялися за цю роботу. Чітко ведеться звітна документація. В Україні, як і в інших країнах СНД, цього ще немає.

Моніторинг стану нормативно-правового й економічного регулювання поводження з відходами в Україні показує, що багато питань залишаються неврегульованими, а окремі аспекти потребують реформування, це зокрема:

1. Розвиток законодавчого забезпечення, що має передбачати як внесення змін і доповнень у діючі акти, так і розробку нових.

2. Виходячи з аналізу європейського досвіду й оцінки наявних прогалин у національному нормативно-правовому полі, до найбільш актуальних завдань урегулювання на підзаконному рівні належать: спалювання побутових відходів; поводження з відходами електричного й електронного устаткування; поводження з стічними водами (водоспоживання й водовідведення); приймання утворюваних на судах відходів і залишків вантажу портовими спорудами та ін. Оптимальним шляхом врегулювання зазначених питань є розроблення відповідних технічних регламентів.

3. Потребує вдосконалення система фінансового забезпечення сфери поводження з відходами. На теперішній час заходи, що фінансує держава, носять здебільшого ліквідаційний, а не попереджувальний характер.

4. Невирішеність питань поводження з небезпечними відходами потребує концентрації зусиль у цьому напрямку. Це стосується створення інфраструктури поводження з небезпечними відходами, налагодження моніторингу за потоками відходів на базі відповідного інформаційного забезпечення

5. Враховуючи світовий та вітчизняний досвід економічних трансформацій у сфері природокористування, а також положення Директиви 2008/98/ЄС, слід здійснити певні перетворення у системі поводження з відходами і в Україні:

- ✓ надання безумовної пріоритетності рециклінгу відходів;
- ✓ обов'язковість сортування побутових відходів, впровадження їх роздільного збирання як гарантії ефективного рециклінгу;
- ✓ диференціація ставок екологічного податку за розміщення відходів в залежності від способу поводження з ними, зокрема щодо попередньо оброблених та відсортованих відходів;
- ✓ рефінансування екологічного податку при здійсненні підприємствами заходів з екологізації виробництва щодо мінімізації відходів та їх перероблення, зокрема в контексті упровадження системи інтегрованих дозволів.

Висновки

Головним завданням для великих міст нашої держави залишається впровадження роздільного збирання ТПВ, а враховуючи побутові умови споживачів послуг у сфері поводження з відходами, на першому етапі доцільно запровадити двоконтейнерне роздільне збирання. Болючим питанням експлуатації житлового

фонду, із санітарно-епідеміологічної точки зору, залишається наявність сміттєзбірників у будинках та стан контейнерних майданчиків для збирання ТПВ. Ураховуючи досвід передових європейських країн, потрібно відмовитись від використання сміттєзбірників, а також забезпечити та удосконалити стан контейнерних майданчиків і переглянути їх розміри. Крім того, потрібно змінити загальнодержавну політику стосовно поводження з відходами, ключовим елементом якої має стати створення єдиної системи управління всіма видами відходів з відповідним законодавчим урегулюванням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусов А. И. Экономические методы управления утилизацией твердых бытовых отходов / А. И. Белоусов, С. А. Панков // Вестник МГУ. Сер. 6. Экономика. – 2004. – № 2. – С. 74-85.
2. Закон України «Про відходи». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Екологічний атлас Києва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mail.menr.gov.ua>
4. Управління відходами: вітчизняний та закордонний досвід: посіб. / за ред. О. Ї. Бондаря. – К.: Айва Плюс Лтд, 2008. – С. 196.
5. Сабателли А. Использование энергетического потенциала ТБО / А. Сабателли // Рециклинг отходов. – 2007. – № 5 (11). – С. 18-21.
6. Юдина А. Твердые отходы и санитарная очистка города Мадрида / Юдина А. // ВИНТИ. Научные и технические аспекты охраны окружающей среды. – 2000. – № 6. – С. 22-42.

Годована И. П., Костюк Г. В.

Состояние и направление совершенствования системы управления отходами в Украине

В статье рассмотрены нынешнее состояние проблемы обращения отходами в Украине, зарубежный и украинский опыт использования методов обращения с отходами, этапы реформирования системы обращения с отходами.

Ключевые слова: отходы, сортировка, управление отходами, переработка отходов, обращения с отходами

Hodovana I. P., Kostiuk G. V.

Status and direction of improving the waste management system in Ukraine

This article analyses the current state of waste management in Ukraine, foreign and Ukrainian experience of using waste management methods, the stages of forming the system of waste management.

Keywords: waste, sorting, waste management, recycling, waste treatment